

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.1 การเรียนรู้

2.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.3 แรงจูงใจผู้ใหญ่ให้เข้ามาเรียนใหม่

2.4 ความเชื่อแนวคิดและทฤษฎีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2.4.1 ความเชื่อด้านหลักวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy)

2.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

2.4.3 การเรียนรู้การสร้างสรรคด้วยปัญญาตามแนวทฤษฎี Constructionism

2.4.4 แนวคิดของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire)

2.4.5 แนวคิดของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

2.4.6 ความเชื่อพื้นฐานของการคิดเป็น

2.4.7 แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)

ตอนที่ 3 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.3 ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.4 การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.4.1 องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.4.2 บทบาทของครูกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.4.3 บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4.2 ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแนวคิดของกุกลีเอลมีโน (Guglielmino)

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

5.2 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2539 เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ

- 1) เป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาแรงงานในสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะวิชาชีพเฉพาะด้าน เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ
- 2) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนตามความต้องการสอดคล้อง กับความต้องการของตลาดแรงงาน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ นักศึกษาสามารถเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ อาชีพด้วยการนำมาเทียบโอนผลการเรียนได้
- 4) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา สถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง

1.2 จุดหมาย

- 1) เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์นำไปปฏิบัติงานในอาชีพได้คล่องมี ประสิทธิภาพ สามารถเลือกวิธีการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน เพื่อ สร้างสรรค์ความเจริญต่อชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ

- 2) เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีทักษะในการจัดการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่เรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 3) เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความเข้าใจ และภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น
- 4) เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงานการอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี
- 5) เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์เหมาะสมกับงานอาชีพนั้น
- 6) เพื่อให้มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ของประเทศ และโลกปัจจุบัน มีความรักชาติสำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรง รักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.3 หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตร-วิชาชีพ พ.ศ. 2539

1) การเรียนการสอน

เป็นการจัดการศึกษาเน้นสำหรับผู้ทำงานในสถานประกอบการ หรือมีประสบการณ์ จากการทำงานมาแล้ว หรือผู้ที่ต้องการความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ การจัดการเรียน การสอนจึงมีหลายรูปแบบผสมผสานกัน คือ หมวดวิชาสามัญ และหมวดวิชาชีพ ในส่วนที่มี เนื้อหาทางทฤษฎีดำเนินการให้การศึกษาโดยระบบทางไกล สำหรับภาคปฏิบัติในหมวดวิชาชีพใช้ ระบบความร่วมมือกับสถานประกอบการ หรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนร่วมจัดการเรียนการ สอน โดยใช้วิทยากรของสถานประกอบการนั้นๆ หรือวิทยากรท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ ในกรณีที่ไม่ มีวิทยากรจากสถานประกอบการ

2) เวลาเรียน

2.1) ปีการศึกษาหนึ่งแบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 18 สัปดาห์ อาจเปิด สอนภาคฤดูร้อนได้อีกตามสมควร

2.2) กำหนดให้ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ปี ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนผลการเรียนหรือประสบการณ์

3) สาขาวิชา

ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ ได้อนุมัติให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดการเรียนการสอน ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 4 ประเภท 17 สาขาวิชา ดังนี้คือ

3.1) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม

- สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ
- สาขาวิชาการจัดการ
- สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว
- สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
- สาขาวิชาธุรกิจและบริการอุตสาหกรรม

3.2) ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม

- สาขาวิชาช่างเชื่อมอุตสาหกรรม
- สาขาวิชาช่างยนต์
- สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์อุตสาหกรรม
- สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรมเซรามิก
- สาขาวิชาช่างกลโรงงาน
- สาขาวิชาช่างควบคุมงานก่อสร้าง
- สาขาวิชาช่างเขียนแบบก่อสร้าง
- สาขาวิชาอิเล็กทรอนิกส์

3.3) ประเภทวิชาคหกรรม

- สาขาวิชาการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ
- สาขาวิชาธุรกิจอาหาร
- สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย

3.4) ประเภทวิชาเกษตรกรรม

- สาขาวิชาเกษตรกรรม

4) โครงสร้างหลักสูตร

แต่ละสาขาวิชาจะต้องเรียนรายวิชาต่างๆ ทั้งหมดประมาณ 100 - 115 หน่วยกิต ประกอบด้วย 3 หมวดวิชา ดังนี้คือ

4.1) หมวดวิชาสามัญ นักศึกษาทุกสาขาวิชาต้องเรียน 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย วิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขศึกษา และวิชาพลศึกษา

4.2) หมวดวิชาชีพ แต่ละสาขาวิชาเรียนรายวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 60 หน่วยกิต แต่ไม่เกิน 80 หน่วยกิต ขึ้นอยู่กับโครงสร้างหลักสูตรของสาขาวิชานั้นๆ ในหมวดนี้ นักศึกษาจะต้องเรียนทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ รวมทั้งฝึกงานอีก 360 ชั่วโมง (4 หน่วยกิต)

4.3) หมวดวิชาเลือกเสรี เรียนไม่ต่ำกว่า 10 หน่วยกิต แต่บังคับให้เลือกเรียนวิชา ศาสนาตามที่อยู่เรียนนับถือ 6 หน่วยกิต ที่เหลือเลือกเรียนได้จากหลักสูตรต่างๆ คือ หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และหลักสูตรอื่นใดก็ได้ที่อยู่ในระดับเดียวกัน ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ได้ และนักศึกษาทุกคนต้องผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตอีก 48 ชั่วโมง

5) ระยะเวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรใช้เวลาเรียน 3 ปี หากมีการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จะทำให้ จบเร็วขึ้น และสามารถเทียบโอนผลการเรียนได้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ

6) การเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ใช้วิธีผสมผสาน คือ

- ศึกษาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยระบบทางไกล ตามวัน เวลา ที่กำหนดเอาไว้ใน คู่มือรับรายการโทรทัศน์
- ศึกษาจากผู้รู้ต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น หน่วยงาน สถานประกอบการ ต่างๆ
- จัดให้มีการสอนเสริมจากวิทยากรตามสถานศึกษาและสถานประกอบการจัดให้
- ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ตามวันเวลาร่างของนักศึกษา
- ฝึกงานในสถานประกอบการ
- เปิดโอกาสให้นักศึกษานำความรู้และประสบการณ์มาเทียบโอนได้
- มีการพบกลุ่ม เพื่อวางแผนการเรียน และร่วมกันอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามวันเวลาที่กลุ่มกำหนด

สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอน ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในเขตกรุงเทพมหานคร จะจัดเป็นกลุ่มแยกตามสาขาวิชา มีนักศึกษา กลุ่มละ 17-20 คน สาขาวิชาที่มีนักศึกษาเรียนมากที่สุดคือสาขาวิชาการจัดการจำนวนรวม 130 คน สาขาวิชาที่มีนักศึกษาเรียนน้อยที่สุด คือ สาขาวิชา การดูแลเด็กและผู้สูงอายุ จำนวน 20 คนมี

ครูประจำกลุ่มเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ มีการพบกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานแล้วมีความสนใจและตั้งใจเรียน ผลการเรียนรู้คะแนนเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2-3

7) การวัดผลประเมินผล

วัดผลประเมินผลเป็นรายวิชา ทั้งระหว่างภาคเรียน และปลายภาคเรียน

8) ค่าใช้จ่ายในการเรียน

นักศึกษาเสียค่าลงทะเบียนเรียนหน่วยกิตละ 100 บาทประมาณ 1,800 บาท/ภาคเรียน

9) การจบหลักสูตร

9.1) เรียนวิชาพื้นฐานสามัญ วิชาชีพและวิชาเลือกเสรี ครบตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างแต่ละสาขาอาชีพ และทุกรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

9.2) ต้องได้จำนวนหน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของแต่ละสาขาวิชาชีพ

9.3) ต้องได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมของทุกรายวิชาไม่ต่ำกว่า 2.00

9.4) ต้องผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรม

10) กิจกรรม

สถานศึกษาต้องจัดให้มีกิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยม ส่งเสริมการทำงานโดยให้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์ต่อชุมชน ทะนุบำรุงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเอง โดยการคิดวิเคราะห์ วางแผน ลงมือปฏิบัติและประเมินผล

กล่าวโดยสรุปคือการจัดการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือของสถานศึกษา สถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาหลักสูตร เน้นจัดการศึกษาสำหรับผู้ทำงานในสถานประกอบการ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแล้ว หรือผู้ที่ต้องการความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ ระยะเวลาในการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี ปัจจุบันมี 17 สาขาวิชา การจัดการเรียนการสอนใช้วิธีผสมผสานคือศึกษาด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ศึกษาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยระบบทางไกล ศึกษาจากผู้รู้จากการฝึกงานในสถานประกอบการ มีการสอนเสริมและพบกลุ่มเป็นหลักสูตรที่เพิ่มพื้นฐานความรู้ให้กับผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีการศึกษาที่สูงขึ้นเป็นระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้มีปัญญา มีทักษะในการจัดการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อสร้างอาชีพและพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเจตคติที่ดีต่ออาชีพตลอดจนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวมและประเทศชาติ

ตอนที่2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.1 การเรียนรู้

วิกิร ตันทวทโธม (2536) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ จิตภาพ สังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล การเรียนรู้จำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1) การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ (Informal Learning) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ และประเพณี อันเหมาะสมตามลักษณะพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางสังคม

2) การเรียนรู้ที่มีรูปแบบ (Formal Learning) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะแน่นอนและมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งมักจะเรียกว่าสถาบันการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงที่จะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ มักจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิด และการพัฒนาการด้านประสาท และการเคลื่อนไหว

นอกจากนี้บลูม (Bloom อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2533) ได้จำแนกการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้านคือ

1) ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แยกออกเป็นพฤติกรรมย่อย 6 ชั้น คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

2) ด้านจิตใจและความรู้สึก (Affective Domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงเจตคติ ความเชื่อ และค่านิยมแยกออกเป็นพฤติกรรมย่อย 5 ชั้น คือ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การรวบรวมและจัดระบบค่านิยม และการสร้างลักษณะนิสัย

3) ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถในด้านการปฏิบัติหรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรมย่อย 7 ชั้น คือ การรับรู้ การเตรียมพร้อม การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว การทำงานที่ซับซ้อน การประยุกต์ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ดังนั้น การเรียนรู้ (Learning) ก็คือการทำบุคคลได้รับความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นสามารถเกิดได้ ทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาที่ดีขึ้น

2.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น อุนตานะหะคุณ (2527:83-84) กล่าวว่า มีข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามแนวคิดของ โรเจอร์ส ,ทัฟ และโนลส์ (Rogers, Tough and Knowles) ระบุไว้ดังต่อไปนี้

1) ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ (Adults Can Learn) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะลดลงเล็กน้อยตามอายุ ซึ่งไม่เกี่ยวกับสติปัญญา แต่อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย

2) การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายใน (Learning is an internal process) การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในตัวผู้เรียน ควบคุมและใช้สติปัญญา อารมณ์ และร่างกายของตนเอง กระทำการ ทั้งนี้หมายความว่า ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ทราบเท่าที่เขาคิดว่า เขาต้องการจะเรียนรู้ และการเรียนรู้จะช่วยให้เขาบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนจะได้ใช้ทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เมื่อผู้เรียนคิดว่า สิ่งเหล่านี้จะตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของเขา วิธีการที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดก็คือ วิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Inquiry)

3) มีเงื่อนไขการเรียนรู้และหลักการสอนที่ดีกว่า (There are superior conditions of learning and principles of teaching) มีเงื่อนไขการเรียนรู้และหลักการสอนที่ดีกว่าในการช่วยให้เกิดความเจริญเติบโต และพัฒนาในตัวผู้เรียน

จากแนวคิดของลินเดอร์แมน ทำให้ได้ข้อสันนิษฐานสำคัญ และเป็นกุญแจสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดย โนลส์(Knowles) สรุปเป็นพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) (อ้างถึงในสัวจัณน์ วัฒนวงศ์, 2538:138-139) โดยกล่าวว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเกิดได้ดีมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ความต้องการและความสนใจ (Need and Interest) ผู้ใหญ่จะเกิดการเรียนรู้ได้ดีหากสิ่งที่เรียนรู้นั้นตรงกับความต้องการและความสนใจของเขา ก่อให้เกิดความพึงพอใจ การจัด

กิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ นั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการและความสนใจด้วย

2) สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situations) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ควรให้ผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-Centered) ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรยึดสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ไม่ใช่ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก

3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) ประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการหลักสำหรับการเรียนการสอนผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่อย่างละเอียด ว่าส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

4) ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ ความต้องการที่จะนำตนเอง ดังนั้นบทบาทของผู้สอนจึงควรอยู่ในกระบวนการค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียนมากกว่าการทำหน้าที่สอนแล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าผู้เรียนคล้อยตามหรือไม่เท่านั้น

5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคล จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการเรียนการสอนผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีการเตรียมการอย่างดีพอ และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน เวลา สถานที่ และประการสำคัญคือความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน

ส่วนโฆแฮมมัด อับดุลกาเดร์ (2520:26-27 อ้างถึงใน สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ, 2540:36) ได้สรุปหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1) ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี ถ้าเขาได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น ทำงานที่เป็นกลุ่ม ให้มีการอภิปราย จะช่วยให้การเรียนก้าวหน้าขึ้น

2) จัดอุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้เขาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเขา

3) ผู้ใหญ่จะรับความคิดใหม่ๆ ได้เร็วกว่าถ้าความคิดใหม่สอดคล้องกับความเชื่อเก่าๆ ของเขาที่มีอยู่แล้ว

4) ต้องศึกษาพื้นฐานและความต้องการของผู้ใหญ่ เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้แก่เขาให้มากที่สุด

5) ต้องช่วยสร้างความสำเร็จในบทเรียนขั้นต้น ให้แก่ผู้ใหญ่ที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อย ก่อนที่จะเริ่มบทเรียนใหม่ๆ ต่อไป

6) ผู้ใหญ่เคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีในโรงเรียนมาก่อน จึงควรสร้างประสบการณ์ที่สบายๆ อย่าให้ผู้เรียนรู้สึกว่าซ้ำกับประสบการณ์เก่าๆ ที่ผ่านมา

7) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมีจุด "หยุดนิ่ง" ผู้สอนควรทำความเข้าใจ เพื่อมิให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย เพราะเป็นธรรมดาในการเรียน

8) ควรมีการทบทวนถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนเสมอว่า "เราเรียนทำไมและขณะนี้ ได้ก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายมากน้อยแค่ไหน"

นอกจากนี้ในการเรียนรู้ สติปัญญานับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยตรง ในวงการศึกษาศาสตร์และจิตวิทยา ส่วนใหญ่ให้นิยามสติปัญญาว่า หมายถึงคะแนนหรือสิ่งที่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบ ซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสติปัญญามีหลายประการ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533 : 79, 85) ดังนี้

- 1) อิทธิพลและความเกี่ยวข้องกับพันธุกรรม (Heredity) และสิ่งแวดล้อม (Environment)
- 2) ความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสรีรวิทยาและระบบประสาทส่วนต่างๆ
- 4) สถานภาพของชั้นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
- 5) โอกาสที่ได้รับการศึกษาหรือฝึกหัดการฝึกอบรม
- 6) ความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมถอยของสติปัญญา

จากการศึกษาพบว่า ความสามารถทางสติปัญญาในผู้ใหญ่ ไม่มีความสัมพันธ์หรือมีความเกี่ยวข้องบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กับการประสบผลสำเร็จทางด้านวิชาการ ดังนั้นความสำเร็จที่แท้จริงของผู้ใหญ่ต้องไม่มุ่งวัดเฉพาะทางด้านวิชาการ (Academic) เท่านั้น ควรวัดในส่วนของความต้องการ และบทบาทที่เหมาะสมของผู้ใหญ่ด้วย

รวมทั้งนักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา คือ ศาสตราจารย์เดย์ (Day, H.F. : 1971 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ,2533 : 30-33) ร่วมกับคณะได้ศึกษาค้นคว้าและเสนอแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1) ช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ (The Life Span) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อสติปัญญาของผู้ใหญ่ ทำให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดีกว่าคนหนุ่มสาวมี 3 ประการคือ "3 D's" ได้แก่

- 1.1) การไม่ได้ใช้ (Disuse) ความล้มเหลวเกี่ยวกับความสามารถต่างๆ ที่มีสาเหตุจากการไม่ได้ใช้สิ่งนั้นนานๆ
- 1.2) โรคภัยไข้เจ็บ (Diseases) เป็นอุปสรรคทำให้มีการเสื่อมถอย
- 1.3) ขาดความสนใจ (Disinterest) เนื่องจากไม่มีแรงจูงใจสูงมากพอ
- 2) การเปลี่ยนแปลงบทบาท (Changes in Role) ในวัยผู้ใหญ่จะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางอายุและบทบาททางสังคม
- 3) วุฒิภาวะ (Maturation) มีความหมายว่ามนุษย์สามารถพัฒนาการไปในทิศทางที่อาจคาดการณ์ได้แน่นอน มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบงานเองได้ (Self-Responsibility) มีระเบียบกฎเกณฑ์ของตัวเอง มีความสามารถในการควบคุมตัวเองได้
- 4) ประสบการณ์ของผู้ใหญ่ (Adult Experience) ประสบการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญและมีคุณค่าในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
- 5) การเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learner)

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นกระบวนการภายในของผู้เรียน ผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะมีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมตนเองได้ ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี เมื่อสิ่งที่เรียนรู้นั้นตรงกับความต้องการและการสนใจ มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับบทบาททางสังคม และมีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในผู้ใหญ่ควรคำนึงถึง ประสบการณ์เดิม, ความต้องการเป็นผู้นำตนเอง รวมทั้งความแตกต่างของแต่ละบุคคล

2.3 แรงจูงใจผู้ใหญ่ให้เข้ามาเรียนใหม่

ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ถ้าเราได้ทราบสาเหตุหรือเหตุผลที่นักศึกษากลับมาเรียนใหม่อีกครั้ง จะช่วยให้มีความเข้าใจตัวนักศึกษาผู้ใหญ่ได้ดียิ่งขึ้น โรเจอร์ (Rogers,1979 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์,2533 : 11-12)กล่าวในหนังสือชื่อ Adult Learning ว่าเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้

- 1) แรงจูงใจด้านอาชีพ (Vocational Motives) พบว่า เป็นสิ่งที่จูงใจให้ผู้ใหญ่แสวงหาความรู้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพที่ดำเนินอยู่แล้ว
- 2) แรงจูงใจมุ่งพัฒนาตนเอง (Self-Development) เป็นการสนองตอบความต้องการส่วนบุคคล โดยเฉพาะด้านความรู้ทั่วไป หรืออาจเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่องานอดิเรก

3) แรงจูงใจด้านสังคม (Social Motives) นักศึกษาเข้ามาเรียนเพื่อให้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ รู้จักครูผู้สอนตลอดจนบรรยากาศที่แปลกไปจากชีวิตประจำวัน รวมทั้งเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองและสติปัญญาแทรกอยู่ด้วย

4) แรงจูงใจอื่นๆ ได้แก่ ช่วยให้ได้รับโอกาสที่สอง (Second Chance) สำหรับผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาสในการเรียนในระบบโรงเรียน หรือเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์, ช่างไฟฟ้า, ช่างเครื่องยนต์ เป็นต้น

ส่วน ฮูล (Houle) ให้ข้อเสนอแนะไว้ในหนังสือ "The Inquiring Mind" โดยทำการศึกษาด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากนักศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเข้ารับการศึกษาที่ Milwaukee, Wisconsin ช่วงปี 1960 ผลจากงานวิจัยนี้พบว่า ผู้ใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมโดยมีเหตุผลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (1961 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2542 : 75-76)

1) Goal-Oriented จะเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพ หรือการเปลี่ยนอาชีพ

2) Activity-Oriented กลุ่มนี้เลือกที่จะเข้าร่วมในการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อการสมาคม หรือมีโอกาสได้พบปะผู้คน

3) Learning-Oriented กลุ่มนี้มาเข้าร่วมเพราะมีความสนุกกับการเรียนรู้ หรือสนใจในเรื่องที่เรียน

โดยทั่วไปนักศึกษาผู้ใหญ่แต่ละคน มีเหตุผลในการกลับเข้ามาศึกษาต่อแตกต่างกันไป เช่น มีแรงจูงใจด้านอาชีพ ด้านสังคม หรือต้องการพัฒนาตนเอง เหตุผลเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักการศึกษาผู้ใหญ่ควรให้ความสนใจ เพื่อให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบและวิธีการที่สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนได้

2.4 ความเชื่อ แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2.4.1 ความเชื่อด้านหลักวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy)

หลักวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy) หมายถึง ศาสตร์และศิลป์การสอนผู้ใหญ่ โนลส์ (Knowles, 1980) มีความเชื่อว่าผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้มากที่สุด เมื่อมีวิธีการและเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) โดยเชื่อว่าผู้ใหญ่แต่ละคน มีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ จึงมีความต้องการและความสามารถในการชี้นำตนเอง ในการใช้

ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ในการระบุนความพร้อมที่จะเรียนของตนเอง และจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ ซึ่ง โนลส์ (Knowles) ได้สรุปว่า Andragogy ตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานการเรียนรู้ 4 ประการ คือ

1) มโนภาพต่อตนเอง (Self - Concept) เมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะมากขึ้น ความรู้สึกกับผิดชอบต่อตนเองก็มีมากขึ้นตามลำดับ และถ้าหากบุคคลรู้สึกกว่าตนเองได้เจริญวัย และมีวุฒิภาวะถึงขั้นที่จะควบคุมและนำตนเองได้ บุคคลก็จะเกิดความต้องการทางด้านจิตใจเพื่อที่จะได้ควบคุมและนำตนเอง นั่นคือผู้ใหญ่จะมองตนเองว่าสามารถควบคุมและนำตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น

2) ประสบการณ์ (Experience) บุคคลเมื่อมีอายุและวุฒิภาวะมากขึ้น ก็ยังทำให้มีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประสบการณ์ต่างๆ ที่แต่ละคนจะได้รับเป็นเสมือนแหล่งวิทยาการอันมหาศาลของการเรียนรู้ และในขณะเดียวกันประสบการณ์เหล่านั้น ก็จะสามารถรองรับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง

3) ความพร้อม (Readiness) ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนเมื่อเห็นว่าสิ่งที่เรียนไปนั้น มีความหมายและมีความจำเป็น ต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคม ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงาน มีบทบาทและสถานภาพทางสังคม ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงพร้อมที่จะเรียนเสมอหากสิ่งที่เรียนไปนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง นั่นคือเรียนไปเพื่อเป็นส่วนประกอบของสถานภาพทางสังคม เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคม

4) แนวโน้มต่อการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีบทบาทและสถานภาพทางสังคม การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเป็นการเรียนเพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะเรียนก็ต่อเมื่อความรู้ที่ได้รับจากการเรียนนั้น จะต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยทันที เนื้อหาในการเรียนจะต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว เรียนแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ใหญ่จะไม่ยอมเสียเวลาเรียนในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

2.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มมนุษยนิยมได้แก่ มาสโลว์ และคาร์ล โรเจอร์ส (Abraham H. Maslow and Carl Rogers) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่า การให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยเน้นถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Humaness) คือผู้เรียนจะต้องมีความรู้สึกพึงพอใจ มีความเจริญงอกงามในสิ่งที่เรียนรู้ และลักษณะทางสติปัญญาที่ทำให้เกิดเรียนรู้ได้ ซึ่งการเรียนรู้จะอยู่ในลักษณะ "บุคคลจะต้องเริ่มต้นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง"

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าและความรู้สึกของผู้เรียนแต่ละคน เป้าหมายที่สำคัญของการสอน ตามแนวคิดของนักมนุษยนิยม คือการพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่การรู้จักตัวเอง (Self-Actualization) การนำตนเองได้ (Self-Direction) และวิธีสอนคือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้สามารถที่จะนำตนเองได้ (Self-Direction) ให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการรู้วิธีเรียน (Learn How to Learn) รู้จักประเมินตนเอง (Self-Evaluation) สอนโดยไม่แยกพหุทธิพิสัยและจิตพิสัย จากกันจะต้องไปควบคุมกันเสมอ และบรรยากาศการเรียนการสอนปราศจากการข่มขู่ (A Non-Threatening Environment) (อ่างถึงใน แสงเดือน ทวีสิน, 2539:200-201)

2.4.3 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ด้วยปัญญาตามแนวทฤษฎี Constructionism

เป็นทฤษฎีที่ศาสตราจารย์ เซมัวร์ เพเพอท์ (Seymour Papert) แห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตได้พัฒนาขึ้น ซึ่งสุชิน เพ็ชรรักษ์ (2544 อ้างถึงใน ปาน กิมปี, 2543) ได้สัมภาษณ์ เซมัวร์ เพเพอท์ (Seymour Papert) ได้กล่าวว่า Constructionism เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (doing) หรือ การสร้าง (making) สิ่งต่างๆ ขึ้นมา ผู้เรียนสามารถสร้างผลงาน หรือโครงการของตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้คอยจัดโอกาสที่ดีในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นขึ้นมา ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน ในสถานการณ์ที่ไม่มีใครรู้คำตอบมาก่อน ไม่ให้การสำรวจทดลองในสิ่งที่รู้คำตอบอยู่แล้วเท่านั้น

กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวทาง Constructionism มีหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้คือ

- 1) เชื่อมโยงสิ่งที่รู้แล้วกับสิ่งที่กำลังเรียน
- 2) ให้ออกาสผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการ/โครงการตามความสนใจ
- 3) ให้ออกาสในการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องกังวลว่าจะต้องเสร็จตามเวลาที่กำหนด หรือต้องแข่งขันกับผู้อื่น

ดังนั้นทฤษฎี Constructionism จึงเป็นทฤษฎีที่ยึดหลักให้ผู้เรียนเรียนรู้และสร้างความรู้ขึ้นมาเอง และผู้สอนจะสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ และยอมรับในบทบาทของผู้เรียน ในการแสวงหาความรู้สร้างความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งต่างๆด้วยตนเอง

2.4.4 แนวคิดของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire)

หัวใจสำคัญของแนวคิดทางการศึกษาของแฟร์ (Freire) เป็นไปในแนวทางมนุษยนิยม คือกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักว่า ตัวผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง และควรมีลักษณะของการค้นคว้าหาความรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Participant) การสอนในประเด็นดังเดิมนั้น แฟร์ (Freire) กล่าวว่า เป็นระบบธนาคาร (Banking System) เป็นการสะสมความรู้ โดยครูนำความรู้ไปฝากไว้ที่สมองของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นธนาคารรับฝากข้อมูลจากครูเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แฟร์ (Freire) เห็นว่าเป็นข้อบกพร่องและควรแก้ไข (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533) ซึ่งวิธีการแก้ไข แฟร์ (Freire) ได้เสนอระบบการสอนที่เป็นการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในกระบวนการความนึกคิดโดยเขาให้หลักการดังนี้ (อุ้นตนา นพคุณ, 2527 : 88)

- ไม่มีใครสอนใครได้
- ไม่มีใครเรียนรู้ตามลำพังได้
- บุคคลเรียนรู้ร่วมกันโดยการปฏิสัมพันธ์กับโลกของตน

ข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้ใหญ่ เพื่อให้โอกาสเขาพิจารณาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การรับรู้ด้วยตัวเอง ด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจในสมรรถภาพของตนเอง ที่จะเรียนรู้และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง

2.4.5 แนวคิดของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

โรเจอร์ (Roger, 1969) มีความเห็นว่า การเรียนรู้อย่อมจะต้องมีลักษณะเป็นกระบวนการภายในตัวผู้เรียน ที่ควบคุมโดยผู้เรียนเองเท่านั้นแต่อาจมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคม และสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ครูผู้สอนควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อการเรียนรู้ (Facilitator of Learning)

2.4.6 ความเชื่อพื้นฐานของการคิดเป็น

ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ นักการศึกษาไทย ได้แสดงแนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนมีหลักการว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของการเรียนมวลชน เพื่อมุ่งให้เกิดความประสมกลมกลืนและเข้ากันได้ระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสมดุลจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ หรือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ซึ่งเรียกว่า “คิดเป็น” เริ่มใช้ในวงการศึกษานอกโรงเรียนครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2513 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544)

ซึ่งสุนทร สุนันท์ชัย (2529) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาในปัจจุบัน ไม่ได้มุ่งเฉพาะความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งให้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผลและ

มีวิจารณ์ญาณ นั่นคือการให้ผู้เรียนรู้จักคิดนั่นเอง ดังนั้นโครงการเกี่ยวกับการศึกษาในสมัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนตัดสินใจที่ปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามวิธีแก้ปัญหาอันหนึ่งอันใด หลังจากได้ศึกษาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนในทางวิชาการ สิ่งแวดล้อมและตนเองที่เกี่ยวกับปัญหาข้อนั้นๆ แล้ว"

อุณา นพคุณ (2528) เห็นว่า คิดเป็น ประกอบด้วยความเชื่อพื้นฐานเหล่านี้คือ

1. มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข กล่าวคือ การที่มนุษย์จะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อตัวเราและสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่น ทั้งทางด้านวัตถุ กาย ใจ และคิดเป็นเสนอวิธีการคิดที่ใช้ข้อมูลประกอบการคิดเพื่อแก้ปัญหาและเกิดความพึงพอใจ

2. การใช้ข้อมูล 3 ประเภทพร้อมกันประกอบการแก้ปัญหา ได้แก่ข้อมูลประเภทตนเอง ข้อมูลประเภทสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลประเภทวิชาการ

3. การคิดเพื่อแก้ปัญหาโดยใช้ความนึกคิดที่จะวิเคราะห์ใคร่ครวญและแสวงหารากเหง้าที่มาของปัญหาและความทุกข์ พิจารณาทางเลือกและคำตอบต่างๆ เพื่อจะได้ตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำ

4. อิศรภาพและการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตตนเอง จากความเชื่อของสำนัก - มนุษยนิยมที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความเป็นอิสระเนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของตัวมนุษย์เอง มนุษย์มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติต่างๆ

จากความเชื่อพื้นฐานดังกล่าว สรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิด มีอิสรภาพ มีความสามารถในการเรียนรู้และตัดสินใจ โดยผู้ที่จะเรียกได้ว่าเป็นผู้คิดเป็น จะมีการใช้ข้อมูลประกอบการคิดเพื่อแก้ปัญหา 3 ด้านพร้อมกัน ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจที่ปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามวิธีแก้ปัญหาอันใดอันหนึ่ง เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ผสมกลมกลืนทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม

2.4.7 แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2543) กล่าวว่า การเป็นผู้ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้เป็นหลักความจริงตามธรรมชาติแท้ๆ เพราะฉะนั้นการที่เราหันมาใช้หลักการนี้ จึงเป็นการหันเข้าหาหลักเดิมที่แท้ เพราะมนุษย์นั่นถือว่าเป็นสัตว์แห่งการเรียนรู้ ความพิเศษของมนุษย์ที่นี้ ที่ว่าเป็นสัตว์ประเสริฐนั้นก็เพราะเป็นสัตว์แห่งการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาบอกว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก ประเสริฐด้วยการเรียนรู้ ไม่พูดว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ

นอกจากนี้ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2530) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพัฒนาตนว่า คนนี้เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนได้ ฝึกฝนได้ตั้งแต่ยังมีสัญชาตญาณป่าเถื่อน ไปจนกระทั่งสูงสุดเป็น

พระพุทธเจ้าเป็นอันว่าพระพุทธศาสนาสรรเสริญการฝึกตน และถ้าเราเทียบศัพท์ปัจจุบันก็เรียกว่ามนุษย์มีศักยภาพและเป็นสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาได้

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นกระบวนการภายใน ที่เกิดจากความรับผิดชอบและความสามารถควบคุมตนเองให้ดำเนินการในการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะการเรียนรู้จะเกิดได้ดี หากสิ่งที่เรียนรู้นั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และมีคุณค่ากับชีวิต สำหรับวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ คือการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่มีความสำคัญแก่ผู้เรียน เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด คิดเป็น สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้ ส่งเสริมให้รู้จักวิธีเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และรู้จักประเมินผลตนเองควบคู่กันไป การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถนำความเชื่อแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เช่น หลักวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy), ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม, ทฤษฎี Constructionism, แนวคิดของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire), แนวคิดของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers), ความเชื่อพื้นฐานของการคิดเป็น, แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ตามบริบทของผู้เรียน จะทำให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) เดิมใช้คำว่า Auto-Didactic สเคเจอร์ (Skager, 1977) เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นในหลายประเทศและหลายวัฒนธรรมนักปรัชญาโบราณหลายท่านที่ประสบความสำเร็จ และมีชื่อเสียงจากการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เช่น เพลโต (Plato), โซเครติส (Socrates), อริสโตเติล (Aristotle) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้รับความสนใจอย่างมากจากนักการศึกษาทั่วโลก ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาต่างๆ กำลังให้ความสนใจในการผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตั้งแต่ ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา และมีแนวโน้มว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้นในอนาคต

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1975:75) ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลเป็นผู้คิดริเริ่มเรียนรู้ จะด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ตาม โดยที่บุคคลนั้นจะเป็นผู้วิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ กำหนด

เป้าหมายของการเรียนรู้ จำแนกแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้

สเคเจอร์ (Skager ,1978:13-14) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ ความสะดวกในการวางแผนการปฏิบัติและการประเมินผล ของกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคล และในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน

กริฟฟิน (Griffin ,1983:153) เสนอว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การเรียนรู้ของตนเองและความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นเฉพาะบุคคล และการพัฒนาการเรียนรู้

บรูคฟิลด์(Brookfield ,1985:7) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นอิสระและแยกตนอยู่คนเดียว จะหมายถึงคนซึ่งเรียนโดยอาศัยความช่วยเหลือ จากแหล่งภายนอกน้อยที่สุด ตนเองจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้

ดิกซอน (Dixon ,1995:1789) ให้ความเห็นว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแต่ละคนอาจได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้ในการวิเคราะห์ ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายในการเรียน ระบุบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แหล่งความรู้ สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

บอริช (Borich ,1992:286) กล่าวถึง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สรุปได้ว่าเป็นทั้งวิธีเรียนและวิธีสอนที่กระตุ้นให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้ได้ความรู้ โดยผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนในระดับสูง ได้แก่ การให้เหตุผล การคิดแก้ปัญหา และการคิดวิเคราะห์ซึ่งมีความซับซ้อนมากกว่า การได้รู้ ได้เข้าใจ และนำไปใช้ ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ในขั้นต่ำที่เกิดได้ในการเรียนโดยทั่วไป

ฮีมสตรา (Hiemstra ,1994:5394-5395) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็น การเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนรับผิดชอบในด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลความพยายามใน

การเรียนรู้ของตนเอง เป็นลักษณะซึ่งทุกคนมีอยู่ระดับหนึ่งในทุกสถานการณ์การเรียนรู้ ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นโดยผู้เรียนแยกตัวออกจากผู้อื่น ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ และทักษะที่ได้จากการศึกษาจากสถานการณ์หนึ่งไปยังสถานการณ์อื่นได้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2526:อัดสำเนา) ให้ความเห็นว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่เราสามารถริเริ่มและกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ที่จะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตได้ด้วยตัวเองสามารถสร้างจุดประสงค์ในการเรียน สามารถใช้คนหรือวัตถุให้เป็นประโยชน์ในการเรียน สามารถเลือกวิธีเรียนเอง วางขั้นตอนการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้ด้วยตัวเอง

นรินทร์ บุญชู (2532:16) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองคือ กระบวนการศึกษาของบุคคลเริ่มจากความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนการเรียน มีทักษะในการศึกษาค้นคว้าและมีการวัดและประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา

สุรกุล เจนอบรม (2532:59) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า โดยมิได้มีผู้ช่วยหรือไม่มีผู้ช่วยก็ตามและบุคคลนั้นต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดว่าต้องการเรียนอะไร เรียนไปทำไม และควรจะรู้ถึงความต้องการของตนเอง เลือกวิธีการเรียนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผน และแบบที่กำหนดไว้ สามารถค้นหาแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองและสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538:4) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหมายถึง การที่ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง โดยอาศัยความช่วยเหลือหรือไม่ก็ได้ ผู้เรียนจะวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะ แจกแจง แหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและประเมินผลการเรียนรู้นั้นๆ

คณาพร คมสัน (2540:36) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึงการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมหรือถูกกระตุ้นให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบควบคุมการเรียนรู้และ ปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ผู้เรียนวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์ที่จะพัฒนาทักษะการเรียน วางแผนการเรียนรู้โดยเลือกและ

ออกแบบ ยุทธวิธีการเรียนที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย โดยดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือกับผู้อื่นก็ได้

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2541:7) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองคือ กระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ และการพัฒนาทักษะที่ผู้เรียนจัดการเรียนด้วยตนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำ และสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือครู การเรียนรู้ด้วยตนเองในที่นี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญๆ คือ

- 1) การวิเคราะห์และกำหนดความต้องการในการเรียนรู้
- 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้
- 3) การหาแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้
- 4) การเลือกวิธีการเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้
- 5) การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

อาชัญญา รัตนอุบล(2542:47)ให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ผู้เรียนจะได้มีโอกาสสำรวจความต้องการของตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเองได้ รวมทั้งมีโอกาสรับผิดชอบจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองและสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วยหรืออาจจะขอคำปรึกษา และความร่วมมือจากเพื่อนหรือผู้สอนได้

จากความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่กล่าวมานั้น เห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนมีแรงจูงใจภายใน มีความตั้งใจเริ่ม มุ่งมั่นแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างรับผิดชอบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการและศึกษา ค้นคว้ารวมทั้งมีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง หรืออาจอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้วยจนบรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษา

3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ในปัจจุบันการศึกษาเน้นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้จักวิธีการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองให้สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเรียนยุคใหม่จึงเป็นการเรียนที่ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งต่างๆรอบตัว ไม่ใช่ความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบโรงเรียน

เท่านั้น นักการศึกษายอมรับว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและ ความต้องการของตนเองทำให้ ผู้เรียน เรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน ผู้เรียนอยากเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องบังคับ

โนลส์ (Knowles ,1975) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ดังนี้

1) คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่าดีกว่าคนที่ เป็นเพียงผู้รับหรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้นคนที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจมีจุดหมาย และมีแรงจูงใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าบุคคลที่รอคำสั่งสอนแต่อย่างเดียว

2) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสอดคล้องกับการพัฒนาทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่า คือ เมื่อตอนยังเป็นเด็กเป็นธรรมชาติที่จะต้องฟังฟังผู้อื่นต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นก็ค่อยๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องฟังฟังผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเองและชี้นำตนเองได้มากขึ้น

3) นวัตกรรมใหม่ๆ ทางการศึกษาเช่น มีหลักสูตรใหม่ๆ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่จัดแก่บุคคลภายนอก มหาวิทยาลัยเปิด และอื่นๆ รูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ ล้วนผลักภาวะความรับผิดชอบไปที่ผู้เรียนให้ เป็นผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปกว่าเดิม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ และข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นสาเหตุไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

จึงสรุปความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่เริ่มต้นจากการริเริ่มของตนเอง ด้วยความสมัครใจ เป็นการเรียนรู้ที่เป็นอิสระ ไม่พึ่งพาผู้อื่น สอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติของผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้ที่เคารพในศักยภาพของผู้เรียน ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ได้อย่างมีความสุข

3.3 ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ได้มีผู้กล่าวถึงรายละเอียดของลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังนี้

โนลส์ (Knowles ,1975:61) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้มีการนำตนเองในการเรียนรู้ไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1) มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิด และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ได้แก่ รู้ความแตกต่างระหว่างการเรียนโดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2) แนวคิดเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับผู้อื่นและเป็นผู้ที่สามารถนำตนเองได้

3) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึง ความต้องการในการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนของตนเอง รวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่น ตลอดจนการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น

4) มีความสามารถในการวิเคราะห์ ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริงโดยร่วมมือกับผู้อื่น

5) มีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ จากความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง โดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินผลสำเร็จได้

6) มีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความช่วยเหลือหรือปรึกษา

7) มีความสามารถในการแสวงหาบุคคล และแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8) มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการต่างๆ มีความคิดริเริ่ม และมีทักษะในการวางแผนอย่างดี

9) มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ได้เหมาะสม

สเคเจอร์ (Skager,1978:116-117) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้นั้น ควรมีลักษณะ 7 ประการดังนี้

1) การเป็นผู้ยอมรับตนเอง(Self-Acceptance) ได้แก่การมีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง

2) การเป็นผู้มีการวางแผนการเรียน (Planfulness) ประกอบด้วย

- 2.1) การรู้ความต้องการในการเรียนของตนเอง
 - 2.2) การวางจุดหมายที่สอดคล้องกับความต้องการนั้น
 - 2.3) การวางแผนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้
 - 3) การเป็นผู้มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) คือ เรียนรู้ได้โดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุม หรือบังคับจากภายนอก เช่น รางวัล การถูกลงโทษ การหวังวุฒิบัตร หรือตำแหน่ง
 - 4) การประเมินผลตนเอง (Internalized Evaluation) ว่าสามารถเรียนได้ดีเพียงใด ซึ่งอาจขอความร่วมมือจากผู้อื่นในการประเมินด้วยก็ได้
 - 5) การมีลักษณะเปิดกว้างต่อประสบการณ์ (Openness to Experience) ได้แก่การมีความสนใจใคร่รู้ อดทนต่อความไม่ชัดเจนคลุมเครือ ยุ่งยากสับสน เรียนอย่างสนุก สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ
 - 6) การมีลักษณะของการยืดหยุ่น (Flexibility) คือ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้เมื่อยังไม่ประสบผลสำเร็จโดยมีการสำรวจปัญหา ลองผิดลองถูกโดยไม่เลิกล้มความตั้งใจที่จะเรียนรู้
 - 7) ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) บุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเองจะสามารถตั้งมาตรฐานด้านเวลา และสถานที่ได้ว่าลักษณะการเรียนรู้แบบใดมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้
- เดียร์เด็น (Dearden, 1975 อ้างถึงใน Boud, 1982:22) กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ โดยอาจสังเกตได้จากลักษณะต่อไปนี้

- 1) ช่างสงสัย และชอบถาม มีความรู้สึกว่าคุณมีสิทธิที่จะถาม
- 2) จะไม่รับข้อตกลง หรือข้อเสนอที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้โดยไม่ได้วิเคราะห์พิจารณา
- 3) สามารถบอกสิ่งที่ตนสนใจได้
- 4) สามารถตั้งเป้าหมาย หลักการ และวางแผนงานของตนเองจากความมุ่งหมาย และความต้องการของตนเองอย่างเสรี โดยปราศจากการบังคับจากผู้อื่น
- 5) เลือกวิธีต่างๆ ในการแสดงออกทางความคิดหรือจุดหมายของตนอย่างอิสระ
- 6) สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจได้
- 7) ควบคุมดูแลการกระทำและเจตคติของตนเอง

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ มีการวางแผนการเรียนสามารถแสวงหาความรู้จากบุคคล และแหล่งวิทยาการต่างๆ ตลอดจนมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนสามารถประเมินผลตนเองได้

3.4 การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สเคเจอร์และเดฟ (Skager and Dave ,1977:133-135) ได้สรุปลักษณะสำคัญที่จะต้องจัดให้แก่ผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ 5 ประการดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ บนพื้นฐานความต้องการของกลุ่มผู้เรียน และของตนเอง มีส่วนในการปรับปรุงการบริหารและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนประเมินผลการเรียนรู้ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม

2) การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสำคัญของผู้เรียนรายบุคคล (Individualization of Learning) ได้แก่ การพิจารณาถึงความแตกต่างของความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ (Learning Styles) ของแต่ละบุคคล วุฒิภาวะ ความรู้พื้นฐาน ความสนใจของผู้เรียน มีการจัดองค์การอำนวยความสะดวกสำหรับการเรียนการสอนและการฝึกฝนเพื่อการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้รายบุคคล

3) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้การคิดสืบค้น (Inquiry Learning) เปิดโอกาสให้มีการฝึกปฏิบัติเทคนิคที่จำเป็น เช่น การสังเกต การอ่านอย่างมีจุดประสงค์ การบันทึกข้อความ การจัดประเภทหมวดหมู่ เปิดโอกาสให้ได้ใช้แหล่งความรู้ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความต้องการในการเรียนรู้ของตนและกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เอง แสดงรูปแบบ และขั้นตอนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง

4) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (Inter-Learning) ได้แก่ การกำหนดให้ผู้เรียนแบ่งความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน มีการทำงาน และการเล่นเป็นทีม ได้ร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน เช่น มีอายุ ความรู้ ทักษะ และขนาดของกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

5)การพัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันในการประเมินของผู้เรียน ประเมินตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการประเมินผล ยอมรับการประเมินจากผู้อื่นว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการประเมินตนเอง มีการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเดี่ยว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และการประเมินผลหลายๆ รูปแบบ

แคนดี้ , ลอง, และ บอนแฮม(Candy ,1990,Long ,1989 and Bonham ,1989 อ้างถึงใน Bouchard ,1994:129)กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน เพื่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เกิดได้ทั้งในสภาพการเรียนในระบบและนอกระบบ นั่นคือการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 2 แบบ เป็นสภาพการเรียนรู้ที่ถูกจัดไว้แล้วกับสภาพการเรียนรู้ที่ผู้เรียน แสวงหา

แหล่งความรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และ เบาวด์ (Boud ,1982:25) ให้ความเห็นถึงการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสรุปได้ว่า ไม่ได้หมายถึงผู้เรียนจะต้องเรียนเพียงคนเดียวโดยไม่มีชั้นเรียน ผู้สอน และเพื่อนเรียน แต่การที่เข้าใจความหมายเป็นเช่นนั้นเพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ มักจะเลือกเรียนด้วยโครงการเอกัตศึกษา (Individual Project) แท้จริงแล้ว การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะทำงานกับเพื่อน ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับภูมิหลังความรู้เดิมและทักษะของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีการนำตนเองในระดับเดียวกันจึงอาจมีวิธีทำงานที่แตกต่างกันในการทำงานขึ้นเดียวกัน และยังคงกล่าวอีกว่าการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีเป้าหมาย และความสนใจของผู้เรียนรายบุคคลเป็นศูนย์กลาง ของกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้สัญญาการเรียนเป็นเครื่องมือสนับสนุน เพื่อบันทึก และจัดการเรียนรู้ที่ต้องการ โดยผู้เรียนเป็นผู้นำเสนอโครงการ ส่วนผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษา และความเห็นชอบ

นอกจากนี้ ไวนเนอร์ท (Weinert ,1982) อ้างถึงในคณาพร คมสัน (2540) ได้ตั้งเกณฑ์ในการจัดสภาพการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนระดับหนึ่ง ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีเรียน และเวลาเรียน ต้องให้ผู้เรียนแปลงจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียนต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งผลที่เกิดจากการตัดสินใจของผู้เรียน รวมทั้ง เทรฟฟิงเกอร์ (Treffinger ,1995:327) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนตามระดับการนำตนเอง ในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่า เริ่มตั้งแต่ระดับที่ครูเป็นผู้นำ จนถึงระดับที่ผู้เรียนนำตนเองได้ในระดับสูงครูควรต้องฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้พอเพียง ก่อนที่จะให้ผู้เรียนดำเนินการด้วยตนเอง ผู้เรียนควรมีโอกาสทำงานทั้งการทำงานตามลำพัง และการร่วมมือกับผู้อื่น เขายังได้นำเสนอองค์ประกอบ ที่ใช้พิจารณาประกอบการจัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองไว้ 4 ประการดังนี้

1) การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ (Identification of Goals and Objectives) ได้แก่ ตัดสินใจว่าจะเรียนอะไร ระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย

1.1) ระดับที่ครูเป็นผู้นำ ได้แก่ การที่ครูกำหนดให้ผู้เรียนกระทำตามครู

1.2) การนำตนเองในระดับต้น ได้แก่ ระดับที่ครูนำเสนอเป้าหมายและจุดประสงค์หลายๆ ประการให้ผู้เรียนเลือกเอง

1.3) การนำตนเองในระดับกลาง ได้แก่ การที่ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนสร้างทางเลือกใหม่ๆ

1.4) การนำตนเองในระดับสูง ได้แก่ การที่ผู้เรียนสามารถควบคุมทางเลือกของตน ในขณะที่ครูเป็นผู้จัดหาสื่อการเรียนรู้และแหล่งความรู้ให้

2) การประเมินพฤติกรรมก่อนการเรียนรู้ (Assessment of Entering Behavior) ระดับ การนำตนเองในองค์ประกอบนี้ ประกอบด้วย

2.1) ระดับที่ครูเป็นผู้นำได้แก่ ครูเป็นผู้ทดสอบแล้วนักเรียนปฏิบัติตามขั้นการเรียนรู้ ที่ครูกำหนด

2.2) การนำตนเองระดับต้น ได้แก่ ครูวินิจฉัยผู้เรียนแล้วนำเสนอทางเลือกให้ผู้เรียนเลือก

2.3) การนำตนเองในระดับกลาง ได้แก่ ครูและผู้เรียนร่วมกันวินิจฉัย หรือทดสอบ ซึ่งอาจเป็นการทดสอบรายบุคคล

2.4) การนำตนเองในระดับสูง ได้แก่ ผู้เรียนวินิจฉัยตนเองโดยมี ครูเป็นที่ปรึกษา หากมีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ชัดเจน

3) การกำหนดขั้นการเรียนการสอน และการนำขั้นการเรียนการสอนไปใช้ (Identification and Implementation of Instructional Procedures) ในขั้นนี้ระดับการนำตนเอง ประกอบด้วย

3.1) ระดับที่ครูเป็นผู้นำ ได้แก่ ครูเป็นผู้นำเสนอเนื้อหา แบบฝึกหัด และกิจกรรมทั้งหมด

3.2) การนำตนเองในระดับต้น ได้แก่ ครูนำเสนอทางเลือกสำหรับนักเรียน ที่จะเลือกทำได้อย่างอิสระ ตามความสามารถ และความก้าวหน้าในการเรียนของแต่ละคน

3.3) การนำตนเองในระดับกลาง ได้แก่ ครูจัดหาแหล่งวิทยาการ และทางเลือกในการปฏิบัติและใช้สัญญาณการเรียนช่วยให้นักเรียนทำงานในขอบเขต ขั้นตอน ที่ตัดสินใจทำ

3.4) การนำตนเองในระดับสูง ได้แก่ ผู้เรียนวางโครงการเรียนกำหนดกิจกรรมแหล่ง ความรู้ที่ต้องการจำกัดขอบเขต ลำดับขั้นและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่จะทำในแต่ละขั้น

4) การประเมินการปฏิบัติ (Assessment of Performance) เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสได้ตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการเรียน เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติ และกิจกรรมที่กระทำ ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมี ส่วนร่วมในการประเมินด้วย สิ่งที่ผู้เรียนจะประเมิน ได้แก่ การประเมินระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในแต่ละองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ระดับความสามารถในการประเมินของผู้เรียนแตกต่างกัน 4 ระดับดังนี้

4.1) ระดับที่ครูเป็นผู้นำได้แก่ครูดำเนินการวัดประเมินผลด้วยตนเองเลือกเครื่องมือ ในการประเมินและ เป็นผู้ให้ผลการเรียนเอง

4.2) ระดับการนำตนเองในระดับต้น ได้แก่ ครูเชื่อมโยงการวัดและประเมินผลกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออก และได้ตอบ

4.3) ระดับการนำตนเองในระดับกลาง ได้แก่ ผู้เรียนร่วมมือกับเพื่อนให้ข้อมูลป้อนกลับ

4.4) ระดับการนำตนเองในระดับสูง ได้แก่ ผู้เรียนประเมินผลตนเอง จะเห็นได้ว่าลักษณะการจัดการเรียนการสอน ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีหลักการให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเองให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

3.4.1 องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1976) กล่าวว่าองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีดังนี้

1) การวิเคราะห์ความต้องการ โดยให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจพิเศษของตนเอง ในการเรียนให้เพื่อนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ และเพื่อนอีกคนหนึ่งทำหน้าที่จัดบันทึก และกระทำเช่นนี้หมุนเวียนกันไปจนครบทั้งสามคน ได้แสดงบทบาทครบ 3 ด้านคือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจัดบันทึกสังเกตการณ์เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นบทบาทของผู้เรียนที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

2.1) ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชา แล้วจึงเริ่มเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียน

2.2) ผู้เรียนควรเขียนมุ่งหมายให้แจ่มชัดเข้าใจได้ไม่คลุมเครือ

2.3) ผู้เรียนควรเน้นถึงพฤติกรรมที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้น

2.4) ผู้เรียนควรกำหนดจุดมุ่งหมายที่สามารถวัดได้

2.5) การกำหนดจุดมุ่งหมายของผู้เรียนในแต่ละระดับ ควรมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด

3) การวางแผนการเรียน ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางการเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชา ผู้เรียนควรวางแผนกิจกรรมการเรียนดังนี้

3.1) ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนของตนเอง

3.2) การวางแผนการเรียนควรเริ่มต้นจาก ผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายในการ

เรียนด้วยตนเอง

3.3) ผู้เรียนเป็นผู้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจ
ของผู้เรียน

3.4) ผู้เรียนเป็นผู้ระบุวิธีการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

4) การแสวงหาแหล่งวิทยาการ โนลส์ (Knowles) ได้กล่าวถึง การแสวงหาแหล่ง
วิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคลดังต่อไปนี้

4.1) แหล่งวิทยาการที่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนเอง

4.2) แหล่งวิทยาการที่เป็นเสมือนวิทยาการ คือครูหรือเพื่อนผู้ที่สามารถช่วยเหลือ
ร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

4.3) แหล่งวิทยาการที่ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์
ฯลฯ

4.4) ทักษะต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้แสวงหาแหล่งวิทยาการได้สะดวก รวดเร็ว เช่น
ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปการแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคลเป็นองค์ประกอบ ที่
สำคัญส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ช่วยให้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเกิด
ประสิทธิภาพดี และผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ

5) การประเมินผล ผู้เรียนควรได้ประเมินผลตามที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่าเขา
ต้องการ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างไร การประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไปจะเกี่ยวกับ
ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม โดยมีขั้นตอนในการประเมินผลดังนี้

5.1) กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ให้แน่ชัด

5.2) ดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ขั้นตอนนี้สำคัญในการ
ใช้ประเมินผลการเรียนการสอน

5.3) รวบรวมหลักฐานการตัดสินใจจากผลการประเมิน จะต้องอยู่บนพื้นฐานของ
ข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้

5.4)รวบรวมข้อมูลก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบหลังเรียนว่า ผู้เรียนก้าวหน้าไป
เพียงใด

5.5) แหล่งของข้อมูล จะหาข้อมูลจากครู และผู้เรียนเป็นหลักในการประเมินผล
ดังนั้นการประเมินผล จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่ง ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองช่วยให้
ผู้เรียน ได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองเป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการศึกษาที่ ผู้เรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนด จุดมุ่งหมาย การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล เป็นการเรียนรู้ เพียงคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้ อาจได้รับความช่วยเหลือจากครูและเพื่อน ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้หรือค้นพบ ความรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสคิดและแสดงความคิดเห็นรวมทั้งมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น ในตนเอง กล้าแสดงความรู้สึกร่วม ให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับความขัดแย้งและการ เปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้

3.4.2 บทบาทของครูกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ดีจอยและเฮอแมน (Dejoy and Hermann ,1993:170) กล่าวถึงบทบาทของครูว่า ครู จะต้องช่วยลดความกังวลของผู้เรียน โดยให้ทำความเข้าใจกับสื่อการเรียน เน้นให้ผู้เรียนทราบว่า บุคคลมีอัตราการเรียนรู้ต่างกัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ผู้สอนต้องมีเจตคติที่ดีต่อ ผู้เรียน ยอมรับนับถือ เข้าใจ และให้เกียรติผู้เรียน และ เทรฟฟิงเกอร์ (Treffinger ,1995:324) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ผู้สอน มีบทบาทในการนำผู้เรียนก่อนที่ผู้เรียน จะเริ่มสามารถนำตนเองได้โดยการช่วยสร้างทางเลือกที่ หลากหลาย เมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้บ้างแล้ว ครูจึงมีบทบาทเพียง 3 ประการได้แก่ แนะนำ ช่วยเหลือ และจัดหาแหล่งความรู้สนับสนุนให้เท่านั้น ส่วน ฮีมสตรา (Hiemstra ,1994:5395) กล่าวว่า ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นครูผู้สอนมีบทบาทในการ สนทนากับผู้เรียน ดูแลจัดหาแหล่งความรู้ให้ผู้เรียน รวมไปถึงการประเมินผล และการส่งเสริมให้ร ี การคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ โคลและเชน (Cole and Chan 1994:143) กล่าวว่า ครูควรช่วยให้นักเรียนตั้งเป้าหมายที่มีมาตรฐานที่ชัดเจนและท้าทาย ไม่กำกวม ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป สามารถทำสำเร็จได้โดยเร็วช่วยให้นักเรียนวางแผนการทำงานและแผนการประเมินความก้าวหน้า ของตนเองได้ง่ายขึ้นส่งเสริมการทำงานกลุ่ม กระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามทำดีที่สุด และได้กล่าวถึง สภาพการเรียนรู้ที่ครูควรสร้าง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ การ ช่วยให้นักเรียนมีโครงสร้างการเรียนรู้ที่ดี มีความต่อเนื่อง มีความรู้พื้นฐานในการประเมิน มีความพร้อมที่จะเผชิญ และยอมรับสิ่งที่ท้าทาย ครูควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ อย่าง ครอบ (Mastery Goal Orientation) เปิดโอกาสในการสำรวจความคิด และนำเสนอรูปแบบการคิด รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ และการมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองครูจึงควรมีบทบาทในการดำเนินการต่อไปนี้

- 1) การกำหนดโครงร่างของเป้าหมาย ครูต้องตั้งใจโดยให้ทางเลือกที่ตรงกับเนื้อหา และกำหนดกรอบเวลาที่เป้าหมายควรจะบรรลุผล
- 2) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนจะตอบสนองในระดับสูงถ้าได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้โดยตนเอง ครูอาจส่งเสริมโดย เขียนแผนภูมิการทำงานให้นักเรียนดูแล้วลองถามถึงสิ่งที่จะต้องทำในขั้นแรก เปิดโอกาสให้อภิปรายจนได้คำตอบ แล้วจึงถามถึงขั้นต่อไป เป็นการฝึกกระตุ้นให้นักเรียนวางแผนด้วยตนเอง ต่อไปเด็กก็จะทำงานได้
- 3) การสอนยุทธวิธีการจัดการส่วนบุคคล ผู้เรียนที่ได้รับการสอนการจัดการการเรียนรู้ของตนเองจะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดี ครูอาจให้รายการแหล่งความรู้ต่างๆ ที่มีให้นักเรียนใช้ประกอบการคัดเลือกแหล่งข้อมูล และจัดการเรียนรู้ของตนเองได้หลังจากได้รับมอบหมายงาน จากนั้นจึงให้ผู้เรียนจัดการเรียนการสอนของตนเองในครั้งต่อไปอย่างอิสระ
- 4) การกระตุ้นผู้เรียนให้เชื่อมต่อกะบวนการต่างๆ ที่วางไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้เรียนที่ได้นำเสนอแผนการเรียนรู้ของตนเองกับผู้อื่น จะรู้สึกผูกมัดกับแผนที่ได้นำเสนอไป และเกิดความตระหนักในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นครูควรให้โอกาสนักเรียนอธิบายถึงเหตุผลของตนในการเลือกเป้าหมาย อาจเป็นการเขียนเค้าโครงร่างเสนอผู้สอน การอธิบายในชั้นเรียน กับเพื่อนในกลุ่ม หรือติดไว้ที่ป้ายนิเทศของชั้นเรียน
- 5) การกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนายุทธวิธีหลากหลาย จะเป็นผู้เรียนที่เรียนได้ดี เพราะผู้เรียนที่เรียนได้ไม่ดี มักจะยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่งวิธีเดียว ส่วนผู้เรียนที่เรียนได้ดีมักจะหาวิธีต่างๆ เพื่อเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการทำงานแต่ละครั้งเพื่อจะได้ไม่เสียเวลา และมีความพยายามในการทำงานครั้งต่อไป
- 6) การตั้งใจโดยให้โอกาสผู้เรียน เลือกเนื้อหาการเรียนเอง ผู้เรียนจะได้มีความกระตือรือร้น ในการทำงานมากขึ้น
- 7) การกำหนดให้มีโครงการส่วนบุคคล ในขอบเขตเนื้อหาวิชาที่ได้คัดเลือกแล้วให้เงินโบนัสในการเรียน ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจากโครงการของชั้นเรียนที่ต้องมี

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอน ในการดำเนินการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสรุปได้ว่า ครูมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1) ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้เรียน แนะนำช่วยเหลือในการหาแหล่งความรู้ และทางเลือกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

2) กระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีการวางแผน ตั้งเป้าหมาย กำหนดยุทธวิธีในการเรียนที่ชัดเจน สามารถทำได้สำเร็จด้วยตนเอง

3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมั่นใจในความสามารถของตนเอง มีความรับผิดชอบและตั้งใจในการศึกษาเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ แนะนำอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนสามารถบริหารโครงการการเรียนรู้ของตนเองได้สำเร็จ

3.4.3 บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เบวาร์ด (Boud ,1982:24) กล่าวถึงการกระทำที่แสดงถึงความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า ได้แก่ การวางแผนการเรียนของตนเอง โดยอาศัยแหล่งทรัพยากรทางความรู้ต่างๆ ที่จะช่วยให้แผนการเรียนไปสู่การปฏิบัติ อาจเป็นการอาศัยประสบการณ์ และความชำนาญของผู้อื่นก็ได้ แต่เป็นความรับผิดชอบของผู้เรียนที่จะให้แน่ใจได้ว่า จะได้มาซึ่งคำตอบของคำถามที่ต้องการ

และ โนลส์ (Knowles,1975:18)ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนสรุปได้ว่าผู้เรียนจะต้องดำเนินการดังนี้

- 1) ขั้นการวินิจฉัยการเรียนรู้ (Diagnosing Learning)
- 2) ขั้นการวินิจฉัยความต้องการ (Diagnosing Needs)
- 3) ขั้นการกำหนดเป้าหมาย (Formulating Goals)
- 4)ขั้นการกำหนดบุคลากร และสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง (Identifying Human and Material Resources for Learning)
- 5) ขั้นการใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ (Choosing and Implementing Appropriate Learning Strategies)
- 6) ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluating Learning Outcomes)

สำหรับ ทอมสัน (Thomson ,1992:525) ได้สรุปบทบาทในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนภาษาต่างประเทศว่า จะต้องดำเนินการตามขั้นตอน 5 ขั้น ประกอบด้วย

- 1) ผู้เรียนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่พอใจด้วยตนเอง โดยร่วมมือกับเพื่อนๆ ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 2) ผู้เรียนวินิจฉัยความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง

- 3) ผู้เรียนกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนจากความต้องการของตนเอง
- 4) ผู้เรียนเลือกใช้ประโยชน์จากกิจกรรมและยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด
- 5) ผู้เรียนประเมินผลสัมฤทธิ์ของตนเอง

รวมทั้ง คอρνวอล Cornwall (1982:191) กล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในเชิงปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จว่า หลังจากตัดสินใจเลือกเรียนแล้ว ผู้เรียนอาจถามตนเองเพื่อให้ได้คำตอบสำหรับการวางแผนดังต่อไปนี้

- 1) จะเรียนรู้อย่างไร และเมื่อใดจึงจะเรียนรู้ได้เร็วที่สุด
- 2) จะมีวิธีการอะไรในการศึกษาเรื่องนั้นๆ
- 3) จะใช้หนังสือ หรือแหล่งข้อมูลอะไรบ้าง
- 4) จะกำหนดจุดประสงค์เฉพาะในการศึกษาของตนอย่างไร
- 5) จะคาดหวังความรู้ ทักษะและเจตคติอะไร
- 6) จะประเมินผลการเรียนรู้ตนเองอย่างไร
- 7) จะใช้เกณฑ์อะไรตัดสินว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

จากแนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้เรียนต้องดำเนินการดังนี้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ตนพอใจ วางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการ กำหนดเป้าหมาย เลือกใช้วิธีการกิจกรรมหรือยุทธวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของตนเอง

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการที่เริ่มจากการมีแรงจูงใจและความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความรู้โดยการริเริ่มของตนเอง ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ดีมักมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล ซึ่งการศึกษาค้นคว้าอาจทำด้วยตนเอง หรืออาศัยความช่วยเหลือของผู้อื่นด้วย ครูจะมีบทบาทในการกระตุ้น จูงใจ แนะนำ ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดยุทธวิธีการเรียนด้วยตนเองได้ชัดเจนและสามารถทำให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ได้ กระบวนการเหล่านี้จะฝึกฝนผู้เรียนไปสู่การสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลในการสร้าง

คนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขภายใต้วิถีชีวิตไทยและสามารถพัฒนาตนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ในขณะที่ผู้ใหญ่สามารถใช้วิธีการเรียนรู้ได้หลากหลายวิธี แต่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นวิธีการเรียนรู้ ที่นำมาใช้มากกับกลุ่มผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากการเรียนรู้เริ่มต้นจากผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน เป็นวิธีที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้ใหญ่ และสอดคล้อง กับนวัตกรรมใหม่ๆ ทางการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งวิธีการเรียนรู้แบบนี้มีประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติมานานแล้ว บรอกเค็ท และฮีมสตรา (Brockett and Hiemstra, 1991:11,133) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นบุคลิกลักษณะที่มีอยู่ในบุคคลทุกคน อาจมีอยู่ในระดับมากหรือน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเรียนรู้ของบุคคลนั้น และความช่วยเหลือสนับสนุนให้บุคคล มีศักยภาพในการนำตนเองเพิ่มขึ้น ดังนั้นการที่ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดี บุคคลเหล่านั้นควรมีองค์ประกอบ หรือคุณสมบัติบางอย่างที่สามารถพัฒนาขึ้นด้วยตนเองหรือด้วยความช่วยเหลือจากผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงมีนักการศึกษาหลายท่านสนใจศึกษาถึงองค์ประกอบ หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังนี้

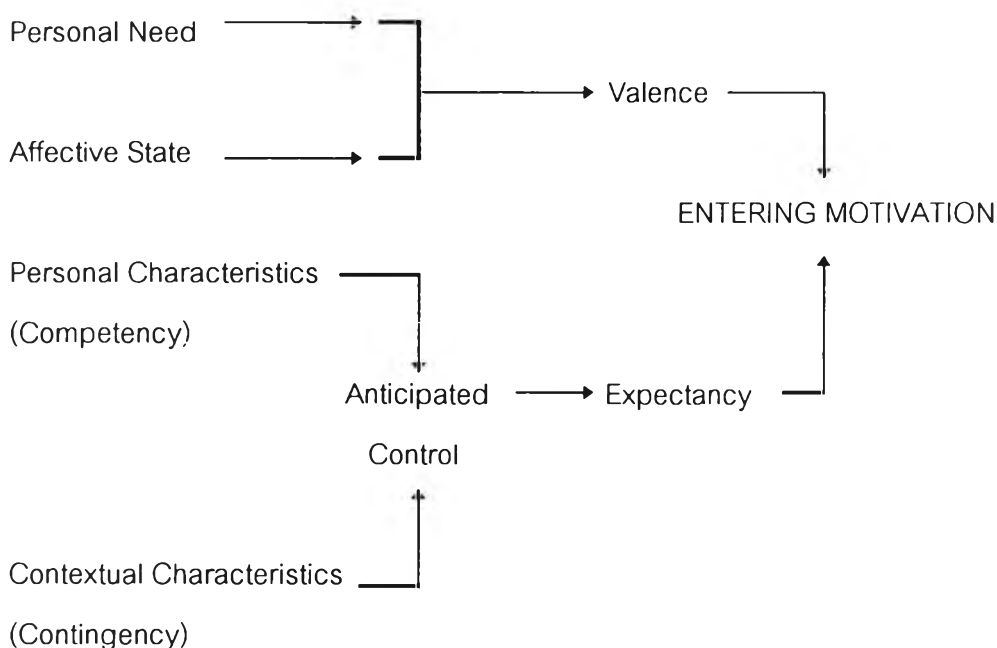
4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

มีนักการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองดังนี้ แกร์ริสัน (Garrison ,1997 อ้างถึงใน อาชญญา รัตนอุบล, 2542) ได้อธิบายถึงแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า เป็นผลจากการผลักดันของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

- 1) Motivation (Entering) จะเป็นจุดที่ริเริ่มและดำรงรักษาความพยายามที่มุ่งสู่การเรียนรู้
- 2) Self Monitoring (Responsibility) ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคล
- 3) Self Management (Task Control Issues) ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกของบุคคล

นอกจากนี้แล้ว แกร์ริสัน (Garrison) ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะเรียน และสามารถดำรงรักษาความต่อเนื่องไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงที่สองของการจูงใจ โดยไม่

ประสานกับความรับผิดชอบส่วนตัวและการควบคุมโดยสถาบัน เมื่อได้เกิดพลังร่วมดังกล่าวแล้ว บุคคลก็จะเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ดังแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิด Entering Motivation
ที่มา : อาชัญญา รัตนอุบล (2542:36)

บูชาร์ด (Bouchard ,1994) ได้สรุปตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวคิดของ ทัฟ (Tough, 1971) กุกลิเอลมิโน (Guglielmino, L.M., 1977) สเปียร์ และมอคเกอร์ (Spear and Mocker, 1984-1988) ได้ 3 ลักษณะดังนี้

1) ลักษณะที่เป็นตัวแปรด้านการเรียนการสอน ทัฟ (Tough ,1971) เน้นที่กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ซึ่งมีขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน และการดำเนินการตามแผน ตามแนวคิดนี้ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ จึงจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นตัวแปรด้านการเรียนการสอน

2) ลักษณะที่เป็นตัวแปรด้านจิตวิทยา กุกลิเอลมิโน (Guglielmino, L.M.,1977) เน้นที่แรงจูงใจของผู้เรียนแต่ละคนที่จะนำตนเอง ในการเรียนรู้ในทัศนะนี้ ผู้ที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ดีต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพในการนำตนเอง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นตัวแปรทางด้านจิตวิทยา

3) ลักษณะที่เป็นตัวแปรที่เป็นระบบ สเปียร์และมอคเกอร์ (Spear and Mocker,

1984) มีความเห็นว่า ลักษณะทั้ง 2 ด้านดังที่ ทัฟ (Tough) และ กุกลีเอลมิโน (Guglielmino) กล่าวถึงนั้นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเกิดได้ต้องมีสถานการณ์มาประกอบด้วย ดังนั้นจึงมีทัศนะต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองใน ลักษณะของตัวแปรที่เป็นระบบ

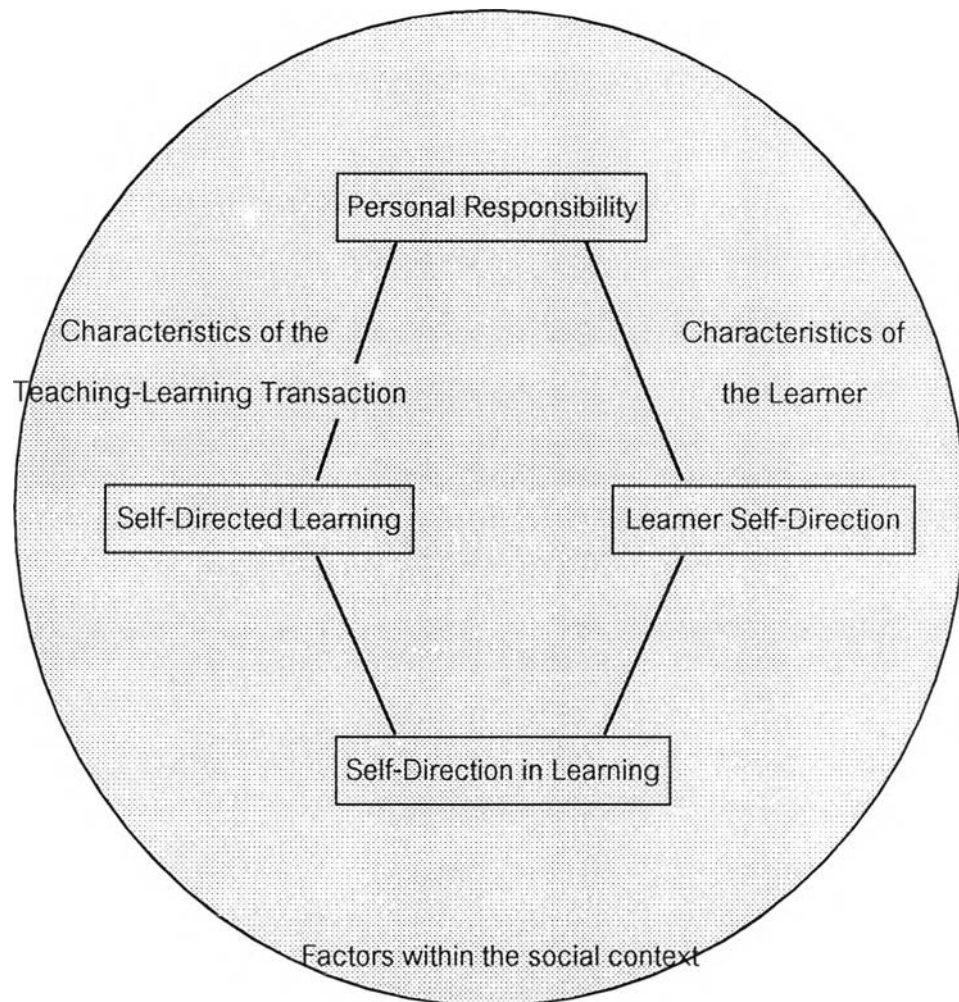
แคนดี (Candy, 1991:22-23) ได้เสนอมิติในการพิจารณาเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 2 มิติคือ

- 1) มิติที่เป็นเป้าหมาย เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนได้แก่ ความรับผิดชอบและการจัดการตนเอง
- 2) มิติที่เป็นกระบวนการ เป็นกระบวนการของความรู้ความเข้าใจ และกระบวนการคิดวิเคราะห์

บรอกเคทและฮีมสตรา (Brockett and Hiemstra ,1991:24-25) เสนอแนวคิดของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองโดย 2 นัย แต่ก็มีความสัมพันธ์กันทั้ง 2 มิติ คือ

- 1) กระบวนการของวิธีการเรียนการสอน (Self-directed learning)
- 2) ลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Learner Self-directed)

บรอกเคทและฮีมสตรา (Brockett and Hiemstra) ได้เสนอรูปแบบ The Personal Responsibility Orientation (PRO) Model แสดงในแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงแบบจำลอง The Personal Responsibility Orientation (PRO) Model
ที่มา : บรอกเคทและฮีมสตรา (Brockett and Hiemstra ,1991:25)

จากแผนภูมิที่ 2 ได้อธิบายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Direction in Learning) ว่าเกิดจากองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวผู้เรียน ดังนี้

1) Personal Responsibility หมายถึง ความรับผิดชอบในด้านความคิดและการกระทำของตนเอง สามารถเลือกกระทำในวิถีทางที่ตนเองปรารถนา ควบคุมและกำหนดทิศทางการนำตนเอง รวมทั้งยอมรับผลของการกระทำที่มาจากความคิดของตนเอง

2) Self-Directed Learning การเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นองค์ประกอบภายนอกตัวผู้เรียน

3) Learner self-direction คือ ผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพส่วนบุคคลแบบนำตนเอง เป็นองค์ประกอบภายในตัวผู้เรียน

4) Self-Direction in Learning เป็นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เกิดขึ้นจากองค์ประกอบภายในและภายนอกตัวผู้เรียนประกอบกัน ระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อาจขยายออกไปได้ถ้าจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น มีการจูงใจบุคคลให้มีระดับการนำตนเองสูงขึ้นและได้รับประสบการณ์ที่เอื้อต่อการนำตนเอง ก็จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้สูง เช่นเดียวกันผู้เรียนที่มีระดับการนำตนเองต่ำ ถ้าได้รับโอกาสที่เอื้ออำนวยก็จะประสบความสำเร็จได้

5) Social Context คือ องค์ประกอบที่ล้อมรอบองค์ประกอบต่างๆอยู่ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่สามารถแยกออกไปจากบริบทสังคมที่เขาเกี่ยวข้องกับได้ สภาพแวดล้อมของสังคมมีผลต่อกิจกรรมต่างๆ บริบทของสังคมจะกำหนดขอบเขตในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่แสดงออกมา

คณาพร คมสัน (2540:176-177) อธิบายว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคลยังก่อให้เกิดมิติ 2 ด้าน ดังนี้

มิติที่เป็นคุณลักษณะของบุคลิกภาพ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเรียนรู้ที่มีอยู่ในผู้เรียนทุกคนในระดับที่ไม่เท่ากัน ในทุกสถานการณ์ที่เรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนสามารถจำแนกตามองค์ประกอบ 8 ด้าน ตามแนวคิดของ กุกลิเอลมีโน (Guglielmino) ซึ่งประกอบด้วย การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ มโนมิตต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้ รับผิดชอบในการเรียนรู้ ความรักการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ มองอนาคตในแง่ดี ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐานและทักษะการแก้ปัญหา

มิติที่เป็นกระบวนการ ได้แก่ เป็นวิธีการเรียนการสอนที่มี ศูนย์กลางอยู่ที่กิจกรรมซึ่งมีความต้องการ ความจำเป็นของผู้เรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะก่อให้เกิด การเรียนรู้ของตนเองโดยเน้นที่ความเป็นอิสระ ภายใต้ขอบเขตของหลักสูตร การมีเป้าหมายในการเรียน การรับรู้ความสามารถทางการเรียนและวิธีการเรียนรู้ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบของผู้เรียนในการที่จะควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเรียนแยกจากผู้อื่น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สรุปได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

- องค์ประกอบภายใน ได้แก่ ลักษณะทางบุคลิกภาพของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยแรงจูงใจ เจตคติ ค่านิยม ความสามารถในการรับผิดชอบและความคุมตนเอง
- องค์ประกอบภายนอก คือ การจัดการสอนเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4.2 ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวคิดของกุกลิเอลมีโน (Guglielmino)

ความพร้อมในการเรียนเป็นสภาวะของบุคคลในการที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล (พรหมณี ช. เจนจิต, 2538:47) ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จึงเป็นคุณลักษณะของบุคคลในสภาวะที่สามารถจะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างบังเกิดผลด้วยความคิดริเริ่มความใฝ่เรียนใฝ่รู้ของตัวบุคคลเอง

กุกลิเอลมีโน (Guglielmino, L. M.,1977:34) ได้ศึกษาและสร้างแบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จำนวน 14 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ทำการสำรวจ 3 ครั้ง และนำผลการสำรวจทั้ง 3 ครั้ง เป็นข้อมูลในการสร้างแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง(Self-Directed Learning Readiness) หรือ SDLR แบบวัดนี้เป็นลักษณะการประเมินตนเอง โดยมีตัวเลือกลักษณะมาตราประมาณค่า (Likert-type item) จำนวน 41ข้อ และได้นำเครื่องมือนี้ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน นำคำตอบที่ได้ มาวิเคราะห์รายข้อ และประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบวัดได้ค่าความเชื่อมั่น .87 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความพอใจในความคิดริเริ่มของตน ความรักการเรียน และคาดหวังว่าจะเรียนอย่างต่อเนื่อง ความสนใจ แหล่งความรู้ การมีความอดทนต่อข้อสงสัย การมีความสามารถในการยอมรับคำวิจารณ์ และการมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้

2) มโนมิตต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self - Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการจัดแบ่งเวลาให้

การเรียนรู้ การวินัย การมีความรู้เกี่ยวกับความต้องการการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรทางความรู้ และการมีทัศนคติต่อตนเองว่า เป็นผู้กระตือรือร้นในการเรียนรู้

3) ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in Learning) ได้แก่ การเริ่มคิดเริ่มทำเป็นคนแรก มีความคิดริเริ่มในการทำโครงการใหม่ๆ และมีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานด้วยตนเองได้ดี รักการเรียนรู้ มีทักษะในการศึกษารู้อย่างแหล่งทรัพยากรทางความรู้ มีความสามารถในการพัฒนาแผนการทำงานของตนเอง

4) รับผิดชอบในการเรียนรู้ (Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) หมายถึง เห็นว่าตนมีหน้าที่ มีความสามารถและเต็มใจเรียนในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ในขอบเขตที่ตนสนใจ และมีความเชื่อมั่นในวิธีการสืบสอบทางการศึกษา ซึ่งชอบตอบบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีความสามารถในการตัดสินใจในความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ของตนเอง

5) ความรักการเรียนรู้ (Love of Learning) ได้แก่ การชื่นชม รักที่จะค้นคว้าเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียน และสนุกกับการสืบสอบ ค้นคว้า

6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ การมีความกล้าเสี่ยงกล้าลอง ในการนำความคิดแปลกๆ ที่นำมาใช้งานได้เหมาะสมเจาะ มีความสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ๆ ใช้จินตนาการเพื่อเปิดความคิดที่ถูกบังเพราะความเคยชิน

7) มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ การมองตนเองว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงอนาคต เห็นว่าเหตุการณ์เป็นสิ่งท้าทายมากกว่าจะเป็นปัญหา และอุปสรรคและไม่ใช้เครื่องหมายจะให้หยุดทำ

8) ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐาน และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to Use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ การมีความสามารถในการใช้ทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ได้แก่ ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะในการแก้ปัญหา

หลังจากนั้น กุกลิเอลมีโน (Guglielmino) ได้ปรับปรุงแบบวัด SDLR ซึ่งเดิมมี 41 ข้อ เป็น 58 ข้อ และแบบวัด SDLR เป็นแบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย มีผู้นำไปใช้ในงานวิจัยต่างๆ ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยและมีข้อยืนยันว่าเป็นแบบวัดที่มีความน่าเชื่อถือและสมเหตุสมผลนั้น แซบเบคเฮียน, ฮาซซัน และ บรอกเคท (Sabbaghian, Hassan and Brockett อ้างถึงใน Brookfield, 1984:59-64) ได้ทำการทดสอบเครื่องมือนี้แล้ว ดังนั้นความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแนวคิดของ

กุกลีเอลมีโน (Guglielmino) สามารถวัดได้โดย 8 องค์ประกอบดังกล่าว

สรุปได้ว่าความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นคุณลักษณะของบุคคลในสถานะที่สามารถจะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างบังเกิดผลด้วยความคิดริเริ่มของบุคคลนั้น และจากการศึกษาของ Guglielmino พบว่าองค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 8 ด้านคือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้, มโนคติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้, รับผิดชอบในการเรียนรู้, ความรักการเรียนรู้, ความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดีรวมทั้งความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐาน และทักษะการแก้ปัญหา

จากแนวคิดของนักศึกษาลายท่านสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีองค์ประกอบหลักที่ควรพิจารณา 2 ประการคือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้เรียน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญ ที่มีอยู่ในผู้เรียนทุกคนในระดับที่ไม่เท่ากัน และหากมีการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมให้บุคคลมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่สูงขึ้น และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้สูง ซึ่งจากการศึกษาของ Guglielmino พบว่าองค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 8 ด้านคือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้, มโนคติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้, รับผิดชอบในการเรียนรู้, ความรักการเรียนรู้, ความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดีรวมทั้งความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐาน และทักษะการแก้ปัญหา

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้ กุกลีเอลมีโน (Guglielmino ,1977) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง Self-Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 307 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่แตกต่างกัน 4 กลุ่ม คือกลุ่มระดับ High

School Juniors, กลุ่มระดับ High School Seniors กลุ่มนักศึกษาในระดับวิทยาลัยที่เรียนเต็มเวลา และกลุ่มนักศึกษาภาคค่ำ นำคำตอบมาวิเคราะห์รายข้อ และประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบวัด SDLR ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีองค์ประกอบ 8 ประการคือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้, มโนคติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้, รับผิดชอบในการเรียนรู้, ความรักการเรียนรู้, ความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดี รวมทั้งความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาระดับพื้นฐาน และทักษะการแก้ปัญหา

กูเทนสัน (Gutenson, 1978) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพยากรณ์บุคลิกลักษณะของนักศึกษาในการปฏิบัติตนให้ประสบความสำเร็จ ในการเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเองพบว่า ความสามารถทางสมอง ประสิทธิภาพทางสติปัญญา ลักษณะนิสัยด้านการศึกษา และทัศนคติทางการศึกษาสามารถใช้ทำนาย การประสบความสำเร็จในกลุ่มที่มีการเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเองได้

มูเรต (Mourad, 1978 อ้างถึงใน Brockett และ Hiemstra, 1991) ได้ศึกษาระดับ Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) กับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีสติปัญญาดีเลิศ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำแนกตามเพศและระดับผลการศึกษาพบว่า นักเรียนเพศหญิงมีระดับ SDLR แตกต่างจากเพศชาย และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีระดับ SDLR สูงกว่านักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น

แซบบากเฮียน (Sabbaghian, 1980) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับมโนภาพต่อตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับมโนภาพต่อตนเองเพศและอายุมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กล่าวคือเพศหญิงมี SDLR มากกว่าเพศชาย และผู้เรียนที่อายุมากกว่า มี SDLR สูงกว่าผู้เรียนที่มีอายุน้อยกว่า

บอกรี (Box, 1983) ได้ศึกษา Self Directed Learning Readiness ของนักศึกษาโปรแกรมพยาบาลที่กำลังศึกษาอยู่และสำเร็จการศึกษาไปแล้ว ของ Tulsa Junior College เมือง Tulsa มลรัฐ Oklahoma โดยใช้เครื่องมือ Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญด้านเพศและอายุ แต่คะแนน SDLR มีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมของคะแนนเฉลี่ยสะสม

เมย์ คาร์เทย์ (Mc Carthy ,1985) ได้ศึกษาการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง และเจตคติเรื่องเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ของนักศึกษาวิชาเอกคณิตศาสตร์ระหว่างนักศึกษาที่มีอายุน้อยกับนักศึกษาที่มีอายุมาก โดยใช้เครื่องมือ Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) และ MAS (Math Attitude Scale) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีอายุน้อย มีระดับการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองในระดับปานกลาง เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ในเชิงลบ ส่วนใหญ่มีความวิตกกังวล นักศึกษา ที่มีอายุมาก มีระดับการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองระหว่างระดับปานกลางถึงสูงกว่า มีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ แต่มีความกังวลเช่นเดียวกับนักศึกษาที่มีอายุน้อย เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาทั้งสองกลุ่ม ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยและกลุ่มผู้ที่มีอายุมาก

เรย์โนลด์ (Reynolds,1985) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง กับแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของ นักศึกษาผู้ใหญ่นอกเวลาทำการศึกษาที่วิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาจำนวน 95 คน มีอายุเฉลี่ย 35.17 ปี โดยใช้เครื่องมือ Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) และ EPS (Education Participation Scale) พบว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างแรงจูงใจด้านความรู้ทางสติปัญญา และความพร้อมในการเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเอง โดยประสบการณ์และสิ่งปะทะท้าทายต่างๆ ในชีวิตเป็นอิทธิพลที่สำคัญ และระบุว่าความสนใจทางด้านสติปัญญาเป็นเหตุผลสำคัญในการเข้าศึกษา

กริฟฟิน (Griffin,1991) ได้ศึกษา Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อ SDLR ของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 357 คน และคณะอาจารย์ที่สอน 86 คน จากมหาวิทยาลัยพยาบาล 2 แห่ง ใน Washington D.C. ใช้แบบวัด SDLR ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่ไม่ได้มาจากสายพยาบาลโดยตรง มีคะแนน SDLR สูงกว่านักศึกษาที่มาจากสายพยาบาล และอายุ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และคะแนนเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนน SDLR นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่านักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นว่าการเปิดโอกาสที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของตนมีความจำกัด ส่วนคณะอาจารย์ที่สอนกลับมีความคิดเห็นว่าการเปิดโอกาส และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแก่ผู้เรียนบ่อยครั้งและมากเพียงพอ

สเท็บเบิลฟิลด์ (Stubblefield ,1992) ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในวัยเด็กและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่ โดยใช้เครื่องมือ Self Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) ของ กุกลิเอลมิโน (Guglielmino) กับกลุ่มตัวอย่าง 149 คน ซึ่งเป็นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย และผู้ที่ศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี โดยสอบถามข้อมูลส่วนตัว และตอบแบบวัด SDLR หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อคัดเลือกตัวอย่างอีกครั้ง ได้ตัวอย่างจำนวน 16 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ขั้นตอนสุดท้ายใช้กระบวนการ Triangulated การศึกษาพบว่าความสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพภายในครอบครัววัยเด็ก ประสบการณ์ในวัยเด็ก มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้ใหญ่นอกจากนั้นยังพบว่า การควบคุมตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญ สำหรับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สรุปผลการวิจัยต่างประเทศ พบว่าผู้ใหญ่มีเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ ต้องการความสำเร็จเกี่ยวกับอาชีพ ต้องการสมาคม และเพื่อความสนุกหรือความสนใจ มีการศึกษาการใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง Self-Directed Learning Readiness Scale (SDLRS) พบว่า ผู้ที่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีองค์ประกอบของบุคลิกภาพ 8 ประการคือ การเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้, มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง, มีความรักการเรียนรู้, มีความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดี และมีความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาระดับพื้นฐานและทักษะการแก้ปัญหา นอกจากนี้พบว่าความสามารถทางสมองสติปัญญานิสัยการเรียน ทักษะคิดด้านการศึกษา สามารถใช้ทำนายการประสบความสำเร็จ ในกลุ่มผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ มีงานวิจัยบางเรื่องกล่าวว่า เพศและอายุมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แต่งานวิจัยบางเรื่องไม่พบความแตกต่างรวมทั้งพบว่าประสบการณ์ความสัมพันธ์ของครอบครัวในวัยเด็ก แรงจูงใจด้านความรู้สติปัญญา ความสามารถในการควบคุมและคะแนนเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

5.2งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง

นรินทร์ บุญชู (2532) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่านักศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูง 2 ด้าน คือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และการมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ใน

ระดับปานกลาง 6 ด้านที่เหลือสว่นเพศ คณะที่ศึกษา และผลการศึกษาส่งผลให้นักศึกษามีความแตกต่างกันในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ส่องหล้า เทพเขาว์นะ (2534) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาทางไกลระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครปฐม พบว่านักศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไม่แตกต่างกัน

สุภมาศ ทองใส (2536) พบว่า ผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อยู่ในระดับต่ำ 2 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเองและความสามารถในการใช้ทักษะศึกษาหาความรู้และทักษะแก้ปัญหาที่เหลืออีก 6 องค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ สาขาวิชาชีพ ระดับการศึกษาก่อนเข้าเรียนและการทำงานระหว่างศึกษา

ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์ (2537) ได้ศึกษาระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษาพบว่า นักศึกษามีระดับ SDLR ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีระดับ SDLR แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อจำแนกตามอายุ หลักสูตรและผลการศึกษา

วิมลพรรณ กุลตถ์นาม (2538) ได้ศึกษาระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนมีระดับ SDLR สูง และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนที่เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่างกัน มี SDLR แตกต่างกัน

สร้อยทิพย์ อุจวาท (2539) ได้ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสามารถในการปฏิบัติงานของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่าในภาพรวมหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมี SDLR ระดับสูง และเมื่อเปรียบเทียบ SDLR จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ อายุราชการ ระดับการศึกษา

ภูมิลำเนา และคะแนนการประเมินผลการอบรมผู้บริหารไม่แตกต่างกัน

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ (2540) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระพบว่า นักศึกษาชายมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาที่มีผลการศึกษาระดับสูงจะมีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนและการแก้ปัญหาสูง ในด้านอายุและสาขาวิชาไม่พบความแตกต่าง

กึ่งกาญจน์ ตั้งศรีไพร (2542) ศึกษาวิธีเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีวิธีเรียนรู้ด้วยการอ่าน ฟัง สอบถาม ดูและสังเกต ลงมือปฏิบัติ ในระดับปานกลาง มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง เหตุผลในการเข้ามาเรียนต่างกัน มีวิธีเรียนรู้ด้วยการฟัง ถาม และปฏิบัติต่างกัน นักศึกษาที่ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ย วิธีการเรียนรู้ทุกวิธีต่างกัน เพศ อายุ อาชีพขณะศึกษาไม่มีผลต่อวิธีการเรียนรู้

สุนทร สุทองหล่อ (2542) ศึกษาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิต พบว่ามีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองปานกลาง นักศึกษาชายและหญิงมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในระดับมากกับน้อย มีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่ได้รับการเลี้ยงดู แบบเผด็จการมากและน้อย แบบคุ้มครอง การเรียนรู้แบบนำตนเองไม่แตกต่างกัน รวมทั้งนักศึกษาที่มีบิดามารดา มีระดับการศึกษาต่างกัน และผลการเรียนเดิมของนักศึกษาที่ต่างกัน มีคุณลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเองไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการศึกษาวิจัยภายในประเทศ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง(SDLRS) ผลการวัดพบว่า มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมาย ส่วนในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การเห็นคุณค่าในตนเอง งานวิจัยส่วนใหญ่กล่าวว่ามีผลต่อระดับคะแนน SDLR แต่รายงานการวิจัยบางเรื่องไม่พบความแตกต่าง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีคะแนน SDLR ต่างกัน มีวิธีการเรียนรู้ด้วยการฟัง ถามและปฏิบัติต่างกัน การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยใน

ระดับมากน้อยต่างกันมีผลต่อคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ระดับการศึกษาของบิดามารดาไม่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

จากผลการวิจัยในประเทศและต่างประเทศพบว่า ผู้ใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาอย่างมีเป้าหมาย ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมี 8 องค์ประกอบคือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้, มโนมิติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้, รับผิดชอบในการเรียนรู้, ความรักการเรียนรู้, ความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดีรวมทั้งความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐานและทักษะการแก้ปัญหา และพบว่าความสามารถทางสมอง สถิติปัญญา นิสัยการเรียนรู้ ทักษะคิดด้านการศึกษา สามารถใช้ทำนายการประสบความสำเร็จได้ ประสบการณ์ในวัยเด็ก การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ความสามารถในการควบคุม และคะแนนเฉลี่ยสะสมมีผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีการนำมาใช้มากกับกลุ่มผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการเลือกเรียนสิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้ใหญ่เรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย มีการควบคุม มีความรับผิดชอบด้วยตนเองซึ่งโดยปกติการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ในผู้เรียนทุกคนในระดับที่ไม่เท่ากัน การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม มีกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้มีศักยภาพสูง และสามารถประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ นักการศึกษาหลายท่าน มีแนวคิดในเรื่อง องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่คล้ายคลึงกัน พอสรุปได้ว่ามีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดความพร้อม ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนตามแนวคิดของ Gluglielmino ตลอดจนผลการวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศพบว่าความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองประกอบด้วย 8 ประการคือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้, มโนมิติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ, ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้, รับผิดชอบในการเรียนรู้, ความรักการเรียนรู้, ความคิดสร้างสรรค์, มองอนาคตในแง่ดี รวมทั้งความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐานและทักษะการแก้ปัญหา

สำหรับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ มีรูปแบบการศึกษาผสมผสาน คือ การศึกษาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยระบบ

ทางไกล ศึกษาจากผู้รู้จากการฝึกงานในสถานประกอบการ การสอนเสริมและพบกลุ่มรวมทั้งการศึกษาด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นหลักสูตรที่มีหลักการสอดคล้องกับแนวคิด การจัดการเรียนรู้ ที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กระบวนการจัดการศึกษา จึงควรได้รับการพัฒนาให้มีสถานะเอื้อต่อ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีการบูรณาการการเรียนรู้ให้เข้ากับชีวิต มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น การนำความเชื่อแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยพัฒนาให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นไปตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพยิ่งขึ้น

จากเอกสารผลงานวิจัย แนวคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยดังนี้

1) ตัวแปรต้น ประกอบด้วย

-ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ,อายุ, คะแนนเฉลี่ยผลการเรียนในปีที่ผ่านมา,เหตุผลที่เข้ามาศึกษา

-ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแนวคิดวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของ โนลส์(Knowles) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการและการประเมินผล

2) ตัวแปรตาม คือ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามแนวคิดของ กุกลิเอลมีโน (Guglielmino) ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบดังนี้

2.1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้

2.2) มโนคติต่อตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ

2.3) ความคิดริเริ่มและความเป็นอิสระในการเรียนรู้

2.4) รับผิดชอบในการเรียนรู้

2.5) ความรักการเรียน

2.6) ความคิดสร้างสรรค์

2.7) มองอนาคตในแง่ดี

2.8)ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาระดับพื้นฐาน และทักษะการแก้ปัญหา

ปัญหา

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

